

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

3.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

อุปกรณ์ภาคสนาม

1. กล้องถ่ายรูป
2. เครื่องคอมพิวเตอร์ Lap top
3. พาหนะเดินทาง
4. เทปวัด
5. สมุดสำหรับบันทึกข้อมูล

3.2 อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการ

1. ตู้ถ่ายเนื้อเยื่อ
2. หม้อนึ่งอัดความดันไอน้ำ
3. เครื่องซังดิจิตอล
4. เครื่องวัดความเป็นกรด-ด่าง
5. บีกเกอร์ ความจุ 1,000 มิลลิลิตร
6. จานเพาะเลี้ยงเชื้อ
7. มีดผ่าตัด
8. ปากคีบ
9. กระจกพิวมัน
10. แท่งแก้วคนสารเคมี
11. ตะเกียงแอลกอฮอล์
12. แอลกอฮอล์ 70% และ 90%
13. กรดไนตริก ความเข้มข้น 10%
14. โปตัสเซียมไฮดรอกไซด์
15. น้ำยาล้างจาน
16. ขวดแก้วสำหรับเพาะเมล็ดกล้วยไม้ ขนาด 4 และ 8 ออนซ์
17. หม้อแสตนเลสสำหรับต้มอาหาร
18. เต้าแก๊ส
19. เครื่องสับ ปั่น ผสมอาหาร
20. อาหารเพาะเมล็ด และเพาะเลี้ยงต้นกล้วยไม้สูตร Vacin & Went ดัดแปลง (1949) ครึ่งสูตร

21. พืชทดลอง ได้แก่ กล้วยไม้สกุลลั่นมั่งกร ฝักกล้วยไม้อายุ 7 สัปดาห์

3.3 อุปกรณ์ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ในเรือนโรง

1. ต้นกล้วยไม้สกุลลั่นมั่งกร

2. วัสดุปลูก ได้แก่ ขุยมะพร้าว สแฟกนัมมอส ปุ๋ยหมักไบจามจรี ปุ๋ยเคมีละลายช้า กระจกปลูกกล้วยไม้

3.4 กระบวนการและวิธีการดำเนินงาน

1) การศึกษาภาคสนาม

(1) กำหนดพื้นที่ศึกษา ได้แก่ จุดที่ 1 น้ำตกตาดขาม ในวนอุทยานน้ำตกตาดขาม โดยกำหนดแปลงสำรวจทางด้านขวาของน้ำตกชั้นที่ 2 ขนาดพื้นที่ 5 X 10 เมตร จุดที่ 2 น้ำตกตาดโพธิ์ ชั้นที่ 3 กำหนดแปลงสำรวจด้านหน้าแอ่งน้ำตก ขนาดพื้นที่ 10 X 20 เมตร จุดที่ 3 ทางเดินศึกษาธรรมชาติ ในอุทยานแห่งชาติภูแล้งคา อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ระยะทางเดิน 1 กิโลเมตร ทางเดินกว้างประมาณ 2 เมตร ระยะสำรวจ 2 ข้างทางเดินข้างละ 3 เมตร และจุดที่ 4 จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย-ลาว อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

(2) สำรวจชนิดกล้วยไม้สกุลลั่นมั่งกร และบันทึกภาพ นับจำนวนประชากรกล้วยไม้แต่ละชนิดที่สำรวจพบในพื้นที่ศึกษา ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง เดือนตุลาคม 2559 รวมทั้งหมด 8 ครั้ง

(3) ศึกษาวิเคราะห์สภาพแหล่งอาศัย

(4) ปลูกเลี้ยงต้นในเรือนโรง โดยมีต้นพันธุ์อยู่แล้ว และได้รวบรวมมาจากจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย-ลาว อำเภอท่าอุเทน ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาเพื่อศึกษาวงรอบการเจริญเติบโต และการเพิ่มขึ้นของจำนวนหัวหรือลำต้นใต้ดิน ในเรือนโรงที่กันฝน และพรางแสงได้ 50 เปอร์เซ็นต์ โดยปลูกในกระถางดินเผาสำหรับปลูกกล้วยไม้ ขนาด 4 นิ้ว ตะกร้าพลาสติกทรงกลมขนาด 4 นิ้ว และกระถางพลาสติกขนาด 4 นิ้ว เพื่อสังเกตความสามารถในการระบายน้ำ เนื่องจากช่วงการเจริญเติบโตของกล้วยไม้อยู่ในช่วงฤดูฝนที่มีปริมาณการตกชุกมาก การระบายน้ำในภาชนะปลูกจึงมีความสำคัญ รวมไปถึงเครื่องปลูกต้องมีความโปร่ง เครื่องปลูกที่ใช้ ได้แก่ ขุยมะพร้าว สแฟกนัมมอส ปุ๋ยหมักไบจามจรี ผสมกัน อัตรา 1: 1: 1 ให้ปุ๋ยเคมีละลายช้า ออสโมโคส สูตร 12 - 25 - 6 ประมาณ 2 กรัมต่อกระถาง

(5) ดูแลรักษา ให้น้ำในวันที่ไม่มีฝนตก หรือ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง กำจัดศัตรู เช่น แมลง โรค และวัชพืชในกระถางปลูก สังเกตการเจริญเติบโตตลอดตั้งแต่ต้นกล้วยไม้เริ่มแทงหน่อ ไปจนถึงลำต้นบนดินเหี่ยวแห้งตาย และลำต้นใต้ดินหรือหัวเข้าสู่ระยะพักตัว

(6) ฝึกอบรม การขยายพันธุ์กล้วยไม้ด้วยวิธีการเพาะเมล็ดในสภาพปลอดเชื้อ

2) การศึกษาในห้องปฏิบัติการ

การขยายพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกรด้วยการเพาะเมล็ดในสภาพปลอดเชื้อ โดยนำฝักของพืชทดลองที่ปลูกเลี้ยงในเรือนโรง และเป็นชนิดที่สำรวจพบในพื้นที่ศึกษา มาทำการเพาะ มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

- (1) เตรียมฝักกล้วยไม้สกุลลิ้นมังกรที่ปลูกเลี้ยงในเรือนโรงที่เป็นพืชทดลอง ชนิดสีเหลืองทั้งดอก ชนิดกลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเขียวกลีบปากสีแดง ชนิดสีแดงทั้งดอก และนางอ้วกแก้วชำ อายุฝัก 6-7 สัปดาห์ เลือกฝักจากโคนช่อดอกที่มีขนาดใหญ่ เพื่อนำมาเพาะเมล็ดในห้องปฏิบัติการที่ปลอดเชื้อ
- (2) เตรียมอาหารวิทยาศาสตร์สำหรับเพาะเมล็ด ได้แก่อาหารสูตรVacin & Went ดัดแปลง(1949) ครั้งสูตร ด้วยการเติมกล้วยหอมบด ปริมาณ 25 กรัม และน้ำมะพร้าว ปริมาณ 75 มิลลิลิตร ต่ออาหาร 1 ลิตร

ส่วนประกอบของอาหารเพาะเมล็ดสูตร Vacin & Went ดัดแปลง (1949) ครั้งสูตร และวิธีการเตรียม

1. Tricalcium phosphate	0.10	กรัม
2. Potassium nitrate	0.263	กรัม
3. Ammonium sulfate	0.125	กรัม
4. Monopotassium acid phosphate	0.125	กรัม
5. Magnesium sulfate	0.25	กรัม
6. Manganese sulfate	0.0038	กรัม
7. Ferrous sulfate	0.0125	กรัม
8. น้ำตาลทราย	10	กรัม
9. น้ำมะพร้าวอ่อน	75	มิลลิลิตร
10. น้ำสะอาด	600	มิลลิลิตร
11. กล้วยหอม 25 กรัม บดในน้ำสะอาด	100	มิลลิลิตร
12. ผงวุ้น	5	กรัม
13. ผสมส่วนประกอบทุกอย่างในน้ำสะอาด คนให้ละลายเข้ากัน ปรับ ค่า พี. เอช. ให้ได้ 5.2 ด้วยกรดไนตริก หรือ โปตัสเซียมไฮดรอกไซด์
 14. นำอาหารไปตั้งไฟอ่อนๆ เติมผงวุ้นแล้วคนให้ละลาย
 15. เติมผงถ่านกัมมันต์ 2 กรัม คนอย่าให้ตกตะกอน
 16. กรอกใส่ขวดเพาะ ปิดฝาขวดให้แน่น นำไปนึ่งในหม้อนึ่งอัดความดันไอ ที่อุณหภูมิ 121 เซลเซียส ความดัน 15 – 20 ปอนด์ ต่อ ตารางนิ้ว นาน 20 นาที
 17. เมื่อครบเวลา และความดันหม้อนึ่งลดลงถึง 0 (ศูนย์) เปิดฝามือ เอาขวดอาหารออกมา ปิดฝาขวดให้แน่น วางไว้ในที่เย็น รอการใช้ต่อไป

ขั้นตอนการเพาะเมล็ดในสภาพปลอดเชื้อ

เมล็ดกล้วยไม้ที่นำมาเพาะต้องมาจากฝักที่มีอายุ 6-7 สัปดาห์ ซึ่งถือว่าเหมาะสมที่สุดทำให้เมล็ดงอกได้เร็วที่สุด โดยมีวิธีการดังนี้

1. เตรียมอาหารที่จะใช้สำหรับการเพาะเมล็ด
2. เตรียมฝักกล้วยไม้ที่จะเพาะ โดยฝักต้องมีอายุครบ ฝักสมบูรณ์ พร้อมนำมาเพาะได้ ล้างฝักด้วยให้สะอาดด้วยน้ำยาล้างจาน และสบู่เหลวเพื่อฆ่าเชื้อโรคที่ผิวฝัก
3. เตรียมตู้ปลอดเชื้อ นำฝักกล้วยไม้ที่จะเพาะ และอุปกรณ์ได้แก่ ขวดอาหาร ปากคีบ มีดผ่าตัด ขวดแอลกอฮอล์ สำลีก้อน ตะเกียงแอลกอฮอล์ จานเพาะเลี้ยงเชื้อ ขวดน้ำกลั่นที่นึ่งฆ่าเชื้อแล้วผสมไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์ความเข้มข้น 10 % หลอดดูด เข้าในตู้ปลอดเชื้อ เปิดไฟ UVC นาน 15-20 นาที เพื่อฆ่าเชื้อโรคภายในตู้ รวมถึงอุปกรณ์ต่างๆด้วย
4. ผู้ที่จะเพาะ เตรียมตัวให้สะอาด ปลอดเชื้อโรค ด้วยการล้างมือ และแขนพอกด้วยสบู่เหลว เช็ดซ้ำด้วยแอลกอฮอล์ 70%
5. การเพาะ นำมีดผ่าตัด ปากคีบ หรือช้อนตักเมล็ด จุ่มในขวดแอลกอฮอล์ 90% แล้วเผาไฟให้ลุกท่วมเพื่อฆ่าเชื้อโรค วางรอไว้บนตะแกรงให้เย็น
6. นำฝักกล้วยไม้ที่จะเพาะ จุ่มในขวดแอลกอฮอล์ 90% เผาไฟฆ่าเชื้อโรคอีกครั้ง วางรอไว้บนจานเพาะเลี้ยงเชื้อให้เย็น แล้วจึงใช้มีดผ่าตัด ฝักเอาเมล็ดออกมา ใช้ปลายมีดผ่าตัดเขี่ยเมล็ดลงในขวดไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์ความเข้มข้น 10 % ปิดฝาขวดเขย่าเพื่อฟอกฆ่าเชื้อที่ติดมากับฝักหรือเมล็ด โดยพอกนาน 10 นาที
7. เปิดขวดอาหาร ลนไฟที่ปากขวดฆ่าเชื้อโรค วางรอไว้ให้เย็น ใช้หลอดดูด ดูดเมล็ดในขวดที่ฟอกฆ่าเชื้อแล้วพ่นใส่ลงในขวดอาหาร พยายามให้กระจายทั่วหน้าจูน ลนไฟที่ปากขวดอีกครั้ง รอให้เย็นจึงปิดฝา
8. วางขวดเพาะไว้ในกล่องที่มีมิด ห้องควบคุมอุณหภูมิที่ 25 องศาเซลเซียส รอผลการงอกต่อไป ถ้าไม่มีการปนเปื้อนของเชื้อโรคในขวดเพาะเลี้ยง หลังจากเพาะเมล็ดแล้วประมาณ 3 เดือน เมล็ดจะเริ่มงอกและพัฒนาโปรโตคอร์ม จึงจะทำการถ่ายขวดเพาะเลี้ยงให้โปรโตคอร์มเจริญเป็นต้นกล้าต่อไป

การศึกษาข้อมูลการเพิ่มจำนวนหัวหรือลำต้นใต้ดิน

กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกร มีหัวสะสมอาหารอยู่ใต้ดิน(tuber) โดยที่ 1 หัว จะมี 1 ตา ซึ่งจะให้กำเนิดลำต้นบนดิน 1 ต้น เมื่อครบวงจรการเจริญเติบโตแล้ว ต้นที่สมบูรณ์สามารถสร้างหัวจาก 1 เป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นได้ ดังนั้นหลังจากที่กล้วยไม้พักตัวแล้วสามารถขุดหัวขึ้นมานับได้ กล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยงเพื่อศึกษาการเพิ่มจำนวนหัว ได้คัดเลือกชนิดที่มีหัวแบบหัวเดี่ยว คือ ดอกสีเขียวกลิบบากสีชมพู ดอกสีเขียวกลิบบากสีแดง ดอกสีแดง และนางอ้วกแก้วข้า ชนิดละ 5 ต้น รวม 20 ต้นเพื่อเป็นตัวอย่างการเก็บข้อมูล

3.3 การเก็บข้อมูล

1. เก็บข้อมูลจำนวนชนิด และประชากรของกล้วยไม้สกุลลิ้นมังกร ที่สำรวจพบในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 จุด ได้แก่ ได้แก่ จุดที่ 1 น้ำตกตาดขาม ในวนอุทยานน้ำตกตาดขาม จุดที่ 2 น้ำตกตาดโพธิ์ ชั้นที่ 3 จุดที่ 3 เส้นทางเดินธรรมชาติ ในอุทยานแห่งชาติภูลังกา อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ระยะทางเดิน 1 กิโลเมตร และจุดที่ 4 จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย-ลาว อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม
2. ศึกษาวงรอบการเจริญเติบโต
3. ผลการงอกของเมล็ดที่เพาะในสภาพปลอดเชื้อ และจำนวนหัวที่ต้นสร้างเพิ่มขึ้นใน 1 รอบการเจริญเติบโต